

I. N. J.

DISPUTATIO EXEGETICA

In

CAPUT TERTIUM

EVANG. JOHAN.

PRÆSIDE

Dn. WILHELMO LYSERO, D. & PP.

placidæ ventilationi exhibita

à

M. CHRISTIANO BILEFELDT LUBEC.

*Ad diem XIV. Septembris, loco & horis
consuetis.*

WITTEBERGÆ,

Literis Johannis Röhneri, Acad. Typogr.

Anno M DC XLIV.

27.7.192(26.)

Coll. diss. A
92, 26

SLUB

V I R I S.

*Magnifico, Amplissimis, Nobilissimis, Consultissimis
Experientissimis.*

Dn. JACOBO SCHABELIO, Inclutæ
Reipublicæ VVismariensis Consuli gra-
vissimo.

Dn. HENRICO SCHABELIO J. U. D.
Celeberrimo, dicasterii Megapolitani Advocate dex-
terrissimo.

ut &

Dn. JOHANNIF RIDERICO LAURENTIO

Dn. JOHANNI GEORGIO LAURENTIO

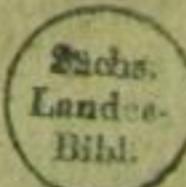
Medicinae Doctoribus eminentissimis & Practicis
longè felicissimis, celeberrimis.

*Dnn. Evergetis, Patronis, Promo-
toribus, respectivè Affinibus suis debito
observantia cultu nunquam non prosequendis*

*Disputationem hanc Theo-
logicam ut grati animi
tesseram.*

submisse offerre voluit, debuit

M. CHRISTIANUS BILEFELDT Lubec.
Auth. & Respond,



I. N. J.

DISPUTATIO EXEGETICA

In

CAP. III. EVANGEL. JOHAN.

THEISIS I.

Pergens D. Johannes in probanda Divinitate CHRISTI non solum contra adductos in priori disputatione adversarios, verum etiam eos, qui cap. 2. v. 18. signum à CHRISTO postulabant, suam probationem jam ab illis rebus quæ post primum pascha in festo Pentecostes Hierosolymis peractæ sunt, desumit. *Contra Toffan. harmon: Evang: pag. 31* Et Divinitatem illam, cùm ex propriâ confessione CHRISTI, vers. 13. seq. tūm ex Johannis Baptista testimonio, vers. 27. usque ad finem demonstrat.

II. Duo autem hīc occurunt: I. Colloquium CHRISTI cum Nicodemo, ubi 1. Ipsum colloquium ex responsione colligitur v. 2. 3. 2. Objectio Nicodemi ab impossibilitate v. 4. cum responsione ante data v. 5. cuius necessitas v. 6. & veritas v. 7. 8. probatur. 3. Dictorum declarationis petitio v. 9. Cui respondetur generaliter de ipsius ignorantia v. 10. incredulitate v. 11. indocilitate v. 12. & specialiter à regenerationis, qua per fidem unum cum CHRISTO evadimus ad ingressum cœlorum necessitate v. 13. Cujus fundamentum meritum CHRISTI v. 14. medium fides v. 15. quod jam ulterius per omnes causas deducitur v. 16. & finis ḡ v. 17. ut & ḡ à contrario ejusque causis illustratur à v. 18. ad 21. II. Baptismus CHRISTI. 1. Hujus ut facti criminosi & inde subsequentis incommodi apud Johannem accusatio, à v. 22. ad 26. 2. Resp. Johan: 1. ex divinitus dæo felici successu v. 27. 2. dissimilitudine Personæ quoad conditionem v. 28 29 30. & originem 31. 3. doctrinæ 32. 33. 4. Vocationis mediorumque ad eam datorum 34. 35. 5. propositionis ultimi finis v. 36.

III. Αὐθεωπὶ non ponitur hīc pro τις ex more Hebræorum וְ ita sumentum *Exod. II, 1. Judic. XVI, 19.* ut quidam volunt, sed particula δὲ ostendit respectum haberi ad vers. 25. cap. præcedentis, hicque notanter ex illo repeti. *Φαρισαῖοι Drusius in Comment: in N.T. c. 21. ex פֶּרַשׁ Piscator, in h. l. בְּפִרְשָׁה* sed nos cum

v. L.

A 2

Merce,

L. 11

Mercero, Schindl: & aliis deducimus ex פָּרָשׁ separavit, quod cum
ipsorum vita maximè convenit, *Luc. XVIII, ii. Aet. XXVI, q. 5.*

v. 2. IV. Nicodemus, ex Græco derivatus, fuit princeps Judæorum.
Per principes, teste *Cheminio* & *Bеза in Aet. 4. 5.* summi inter Phari-
sæos in negotiis religionis potestatem judicandi habentes, intelle-
cti fuerunt *Job. VII, 48. cap. XII, 42.* *Maldon:* & *Barrad:* verò eos capi-
ta familiarum dictos asserunt. Hic primo & gratioso Spiritus S. per
famam Verbi & miraculorum operantis pulsu venit. Contra Scho-
last: *Alex. Alens. p. 2. q. 69. Tbom. 1. 2. q. 114. art. 6. Biel: 2. sent: dist: 27. q. n.*
art. 4. & quidem nocte, non tam ex pudore, ut *Cyril: & August:* & amo-
re solitudinis, ut *Ruperto & Bedæ* placet, quam ex timore, ut *Chrisost.* &
Theophyl. *Job. IX, 22. cap. XII, 42.* nulli exemplum imitandum relin-
quens propter Subjectorum dissimilitudinem, *Matth. X, 32. 33. Luc. IX, 26.*

V. Infirma autem hujus fidei argumentum est manca & mutila
ejus, tūm de Persona, tūm de officio CHRISTI, confessio, quæ si suf-
fecisset, nunquam CHRISTUS aliam viam ad vitam æternam ipsi
ostendisset. Contra Pontif: *Calvin: Photin: versu 18. §. 42.* adductos.
Et Plurale verbum οἴδαμεν non plures ad CHRISTUM venisse indi-
cat, ut *Stepulensis* putat, sed imperfecta illa de CHRISTO cognitione
reliquos omnes laborasse, & proin Concilia Episcoporum & Eccle-
siam visibilem particularem errare posse, ostendit. Contra Pontif.
Bellar. l. 2. de Concil. c. 2. l. 3. de Eccles. c. 14. §. 4. Coster: in Enchir. cap. de
Eccles. privileg.

VI. Licet Nicodemus ex miraculis à CHRISTO perpetratis, &
veram CHRISTI doctrinam, & ipsum verum Doctorem, cum quo
DEUS sit (non tantum universalis & gratiosa, sed singulari & perso-
nali præsentia, ut ex *Col. II, 8.* scimus) colligat, non tamen hinc absq;
discrimine temporis, miracula orthodoxiae infallibiles & semper ne-
cessarias notas esse probare poterit *Adam: Conzen.* cum non doctrina
ex miraculis, sed miracula ex doctrina æstimanda sint, teste *Fero* in
cap. XXIV. Matth.

v. 3. VII. *Theophyl:* & *Cyrill:* hunc versum cum præcedenti conne-
ctunt, ita ut notitia & opinioni carnali, & ad salutem consequen-
dam insufficienti, ipse CHRISTUS regenerationis necessitatem op-
ponat, cui adstipulatur *Museul: in b. l.* sed facilior videtur connexio,
sive

si vel dicatur CHRISTUM ut cordis scrutatorem cap II, 25. ad maiorem fidem in ipso accendendam, statim ad ejus animi concepta nondum proleta respondere voluisse, vel Evangel: studio brevitatis ipsam Nicodemi interrogationem responsioni CHRISTI inclusisse, ut Job. I, 19. 20.

VIII. *'Αὐλὺς* ex Hebræo ιων, in hiph: credidit propter singularem emphasis in reliquis linguis retinetur, sed præter alias significations, rei confirmationem dicit. Confer: Matth. XVI, 28. cum Luc. IX, 27. Item Luc. IV, 24. cum 25. Simulque hujus vocis geminatio soli CHRISTO respondentii adscribenda. Contra Maldon: in b. l. Jansen. in Concord. Evang: c. 20. quæ juxta Hebræos iterata, Gen. XXV, 30. Prov. XX, 14. Superlativum & sic intensionem rei infert.

IX. *'Ανθετος*, teste Chrysost. & ipsa Scriptura, duplice significatione abundat, quam, cum una alteram includat, propter in utramque partem prævalentes rationes, cum Chemnitio in harm: Evang: cap. 28. quoad rem conjungendam dicimus, interim hoc loco amplectimur magis illam, qua per è supernis exprimitur propter vocis Etymon, & communem cum in aliis Matth. XXVII, 51. Marc. XV, 38. Jacob. I, 17. cap. III, 15. 17. tūm præsertim in hoc Evangelista acceptiōnem v. 31. cap XIX, 11. & 22. aliorum locorum collationem, v. 5. & 6. Job. I, 13. Jacob. I, 18. ipsius quæstionis & responsionis convenientiam, quæ v. 13. explicatur: hinc subsequitur statim, idēn τὴν βασιλείαν, quod non de cognitione, ut Job. XIV, 17. sed consecutione intelligendum ex v. 5. sicut Psal. XVI, 10. Job. VIII, 51. per βασιλείαν Cyprianus & Beza Ecclesiam Tertull: Sanctitatem nos autem gloriam & vitam æternam ex v. 13. & 15. intelligimus.

X. Particula πῶς non est multūm credentium sed terrena sapientium, dicunt Chrysost. & Cyrill. hinc Nicodemus hæc de carnali generatione intelligens, ut ejus impossibilitatem evincat, omissa reliqua ætate adducit senilem, γέρων ων, qui sit senex melius, quam vulgata & Eras: cum sit senex, & sic rationes irregenitæ naturam in rebus spiritualibus exprimit, quod non tantum nihil possit, v. 8. I. Cor. II, 14. II. Cor. II, 5. verūm etiam contradictiones sibi & quidem in adjecto quod dicitur, fingat. Contra Pontif: Gregor: de Valent. in Analyse fidei Catbol: l. 1. c. 12. Bellar. l. 2. de Justif. c. 12. Id. l. 3. de Euchar. c. 13. Calvin:

Zwing. in Colloq. Marpurg. Anton. Sadaël de sacram. manduc. c. 3. p. 99.
Vedel: in ration: Theol. I. I. c. 6. p. 52. Photin: Socin: in defens. contrz Eu-
trop: c. 3. Id. c. 2. de Author. script. p. 24. Smalc: disp. 4. § 8. contra Faintz.
Oftorod. Instit. c. 6. Volckel: ad vanam refutat. c. 8.

v. 5.

XI. Nicodemo verba CHRISTI non recte percipienti eadem
responsio datur de regeneratione, quam ut primam viam & medium
ordinariè ad vitam æternam pervenienti ipsi demonstrat: nullum
autem initiationis medium aliud Scriptura nobis proponit, quam
baptismum aquæ, Tit. III, 5. I. Pet. I, 1, 21. hic enim in locum Circum-
cisionis in V. T. à DEO mandatæ, Gen. XVII, 14. in N. T. à CHRISTO
surrogatus est, Colos. II, 11. & talem regenerationem Nicodemus igno-
ravit, cui alias renovatio & pœnitentia, ut Pharisæo satis nota: præ-
terea phrasis hæc γεννθη ἐξ ὕδατος nunquam in Scriptura aliter nisi
pro lavacro aquæ sumitur, & specialiter accepta ab ipsa renovatione
distinguitur quoad vocem Tit. III, 5. & quoad rem II. Cor. IV, 16. Licet
enim Photiniani Moschor: in Cateches p. 195. Catech. Racov. p. 230. Socin.
in disp. de Baptif. c. 4. p. 45. seq. & Calviniani Piscat. in h. l. Scultet. in Ideæ
concion. p. 57. Tossan. Bulling: in Jahan. p. 29. Itrenuè se torqueant in
expositione vocis aquæ, quam mox de renovatione, mox de agnitione
CHRISTI & consolatione fidei, mox de Spiritu S. intelligunt, de
quo Excellent. D. D. Gerhard. in Tom. IV. de Baptism. consuli potest, pro
propria tamen hujus vocis acceptance, maximè militat simplex vocis
aquæ positio, quæ, quando in Scriptura pro Spiritu S. ponitur semper
epitheton assumit Job. VII, 38. vel ejus sumptio & bibitio additur
Job. IV, 10. Quid quod his verbis CHRISTO nondum baptizante
quasi digitus intendatur in baptismum aquæ à Johanne peractum,
Matth. III, 6. Jahan. I, 36. & tota antiquitas, teste Marlor: ex Bucero,
imò & ipse Calvin: evidenter convictus in Epist. p. 377. de baptismo
hunc locum explicet.

XII. Εάν μή τις. Indefinita hæc locutio non extendenda est cum
Pontificis ad res inanimatas, mortuos, nondum vel ex parte tantum
patos vid. D. Gerb. d. l. sed ad homines vivos tum adultos in funda-
mentis fidei institutos. Matth. XXVIII, 29. Act. VIII. v. 37. Contra
Photin: Oftorod. in instit. cap. XXXIX. p. 360. Socin. de baptism. cap. II.
pag. 10 12. cap. XV pag. 123. seq. cap. XVI. pag. 337. absq; discrimine popu-
li. Matth. XXVIII. v. 29. I. Cor. XII, 13. Sexus Act. VIIIi 12. Gal. III. v. 27.
28. &c

28

28. & status ; tum infantes applicanda, qui vel ab utroq; Christiano parente. *Aet. II.* v. 39. vel ab uno. *I. Cor. VII.* v. 14. vel ab utroq; ut Ethnico & Judæo, nunc autem converso nati. *Aet. XVI.* v. 15. 33. vel per legitima media à Christianis adoptati sunt. *Gen. XVII.* v. 12. *Aet. II.* v. 39. Siquidem hoc universalitas verborum, finis baptismi ipsis infantibus competens. *Martb. XIX.* 14. & ipsorum qualitas v. 6. requirit. Contra Anabapt: *Memnon*: in lib. fundamentum dicto, vid. *Luth. epist. T. IV.* Jenensi German. *Photin. Moschor.* in *Catech.* p. 196. & de baptism. *Smal. diss. 8.* & 10. contra *Frantz. Catech. Racov. c. IV.* *Calvin. Cingt* in lib. de baptism. *Bezam* pag. 2. q. 120. *Bucan. loc. 47* p. 635. *Colloq. Mompelg.* p. 491.

XIII. Propriè autem dictam aquam ex § XI. simplicem, mundam, absq; singulari exorciratione, non alium quendam liquorem ut essentiale & materiam terrenam semper adhibendam esse ex his verbis Christi & v. 23. *Martb. III.* v. 6. & 11. & tota Apostolorum praxi. *Aet. VIII.* v. 36. *Aet. X.* v. 47. asserimus. Contra Pontif. *Richard. 4. sent. diss. 3. art. 3. q. 3.* *Tolet. l. 2. de Casib. Conscient. c. XVIII.* *Gregor. de Valent. F. IV. diss. 4. q. 1. 4.* *Calvin: Bezam* epist. II. ad *Tilium* vol. 3. *Photin: Moschor.* in refut. append. *Smigl. p. 39. 40.* & refut. *Smigle. de baptis. c. VII.* p. 135.

XIV. Solam aquam in baptismō non adesse, evincit subsequens vocabulum Spiritus, per quem non aérem, ut *Erasm. in h. l.* vult, sed Spiritum S. intelligimus. *Job. I. 13.* ut ex v. 6. distinctio inter Spiritum regenerantem & ipsis novas qualitates, nos docet: Unde etiam nostrum non facimus, quod *Maldon.* ex nonnullis patribus adductum approbat, propter duas hominis essentiales partes animam & corpus, duas regenerationis causas dari aquam & Spiritum.

XV. Nonnulli nostratum Spiritum S. baptismi rem cœlestem alij aliter statuunt. *Vid. T. II. diss. Gießens. diss. 14. Stegman. in photin. diss. 46.* quæ sententiæ dextrè intellectæ facillimè inter se conveniunt. Nos dicimus non excluso Patre & Filio, sed servato ordine. *II. Cor. I. v. 21.* Spiritum S. ut causam principalem baptismi hic ponit, non tantum ratione essentiæ ut reliquæ personæ, sed etiam quoad oblationem salutaris efficaciæ, & beneficiorum Christi, & fœderis inter D'Pum & hominem initi oblationem. *II. Cor. I. v. 22. Eph. I. 14.* *Alford* acutum sit opus divinum non minoris potentia quam creatio. *Job. I. 13. Hebr. X v. 29.* Spiritum S. verum DEUM affirmamus. *Aet. V. v. 3. 4.* Contra Photin: *Ostrod. cont. Trndel. c. XII. Catech. Racov. c. I.* *Socin. in tractat. de D'po & CHRISTO.*

XVI.

XVI. Sp̄itus S. ut causa principalis includit etiam hujus Sacra-
menti partem cœlestem; quæ est ipsius verbum non tam mandati &
pronissionis, quam ordinationis ipsius divinæ Eph.V, 26. consistens
in ipsa forma. Matth. XXVIII. v. 29. licet igitur sanguinem Christi ut
& ipsum Christum ratione substâtiæ, meriti. Job.XIX, 34. & efficaciæ.
Job. 1,8. non exclusum velimus, non tamen, ut Beza in Colloq. Mompelg.
partem esse ntialē statuimus, sed verbum illud ordinationis, seu in
verbâ Nomen Trinitatis, quod cum aqua conjunctum per illam effi-
cax est ita, ut maximè baptismo aquæ non per analogiam significati-
vam, sed propriè ut verum effectum adscribere possimus ipsam rege-
nerationem, quæ omnes animæ facultates novis donis illuminat, nos
ex filiis iræ filios D E I efficit. Contra Calvin. Beza & Socios l.d. Piscat.
resp. ad dicta Hoffm. p. 83. Calvin. l. 4. instit. cap. XIV. Photin. Catech. Racov. c. IV. p. 226. Smalc. contra Frantz. disp. 10. p. 314. Nicolaïdem tract. de
Eccles. & missione c. X. Moschor: in refut. append. & disp. de baptis. Smigl.

XVII. ἀ δύναται εἰσελθεῖν: Hæc verba cum Socino de baptis. cap.
IV. p. 45. de cognitione rerum cœlestium explicare non possumus,
propter totius textus scopum v. 13. & 15. Occasionaliter enim ob
cœcitatem Nicodemi Christus postea de incapacitate intellectus lo-
quitur, cum alias de consecutione vitæ æternæ cum Nicodemo dispe-
nuisset, ad quam ut medium necessarium non quidem à parte D E I &
absolutè; contra Pontif. Bellarm. l. 1. de baptis. c. IV. Melch. Canum in
relect. de Sacram. part. 2. sed à parte nostra vi decreti & ordinis divini,
ad quem nos usq; ad consummationem seculi sumus adstricti contra
Calvin. Ursin. in Compend. Theol. Calvin. Instit. l. 4. c. XV. dist. 14. Photin.
Sommer. de baptis. Socin. de baptis. c. II. XV. XVI. Catech. Racov. cap. IV.

XVIII. Si igitur ita baptismus ad vitam æternam necessarius
utiq; sine dubio erit cum mandato institutus. Matth. XXVIII, 29. Job. I,
33. Contra Photin. præcedenti §. & Ostorod. instit. c. XXXIX. per quem
Spiritus S. infantibus quibus vita æterna promissa est & neinō absq;
fide consequi potest v. 16. 18. fidem actualem confert. Matth. XVIII, 6.
Luc. XVIII. v. 15. Contra Anabapt. Calvin. §. XVI. Pontif. Salmer. T.
XIII. disp. 1. in cap. VI. Rom: Bellar. l. 1. de baptis. cap. X. Photin: Socin.
de baptis. c. V. & X. Smalc. contra Frantz.

XIX. Ratio necessitatem regenerationis inferens desumitur
à carne quæ non idicat vel pro parte carnosâ vel pro integro cor-
pore,

pore, ut *Cyrill.* vult contra *Flacium*, nec συνενδοχη^{των} pro toto homine simpliciter, ut *Johan.* I, 14. sed μεταρρυμα^{των} pro corruptione totius hominis corpore & anima constantis *Genes.* VI. v. 3. *Rom.* VII, 18. I. *Cor.* XV, 51. quod partim regeneration^v 5. partim carnis & spiritus oppositio evincit. *Contra Bellarm.* lib. V. de gratia & lib. arb. c. X. *Apoloq.* Arminian. pag. 89. Quia autem Adam post lapsum fuit corrupta caro. *Rom.* V. v. 12. necessariò sequitur illum etiam corruptam carnem genuisse. *Gen.* IV. v. 5. *Gen.* V. v. 3. & sic illam corruptionem naturalem, quam peccatum originis appellamus, semper per carnalem generationem in liberos propagatam fuisse & adhuc propagari. *Contra Anabapt.* Photin: Ostrood. instit. c. XXXIII. Sommer de Justif. p. 40. *Soein.* in præcet. c. IV. & lib. quod Polon. regni &c. c. V. Smalc. disp. 2. contr. Frantz. Pontif: Albert Pighium. Ambros. Catharin.

XX. Propter dicti hujus, ut & ex priori versu regenerationis Universalitatē, omnes omnino homines naturali modo prognatos. *Contra Bellar.* l. 4. de amiss. gratiæ c. XV, XVI. Cöster. l. 5. Christ. instit. ad Mariam. Jod. Cl. hrov. in pecul. scripto excepto Christo de quod §. 25. etiam fidelium infantes peccato originali infectos pronunciamus. *Rom* V, 12. *Psal.* LI. v. 6. *Contra Calvin.* Zwingl. in lib. de Baptif. Martyr. super cap. XVII. *Genes.* Photin. Smalc. disp. 2 contra Frantz. Gorzechovic. lib. de errore pedobapt. errore 3.

XXI. Et sane hæc corruptio etiam in superioribus mentis & rationis viribus collocanda est, quia vox caro §. XIX. totum hominem animam etiam cum omnibus facultatibus involvit ex v. 8. *Gal.* V, 20. *Rom.* VIII. v. 6. quæ & renovatur. *Eph.* IV, 23. *Contra Scholaft:* & *Bellar.* l. 5. de amiss. gratiæ c. XV. *Socin.* defens. disp. de loc cap. VII. ad *Rom.* & pro in totum hominem, cum corpus tum animam labe hac maculatam, à parentibus trahere cum Scriptura. *Psal.* LI. v. 6. & nostratisbus non infimæ notæ Theologis, modum ignorantes assurimus. *Contra Bellarm.* lib. IV. de amiss. grat: cap. II. *Pazman.* lib. 3. *Hodegi.* *Calvin.* *Whittaker.* lib. I. de peccat. *Origin.* c. 8. *Zanch.* p. 3. de operib. sex dierum lib. 2. c. 5.

XXII. Et sane hanc in nobis omnibus corruptionem naturaliem, quæ alias concupiscentia dicitur, *Gal.* V, 17. seu peccatum Originale, verè peccatum esse arguit ipsa pœna, quæ per culpam in Adamo contractam absque regeneratione est exclusio à regno cœlorum, vers. præced. 5. vel mors æterna & temporalis, *Rom.* V, 16. *Jac.* I, 15. *Contra Zwingl:* in *Confess.* ad *Carol.* V. art. 4. Pontif: *Jacob.* *Fabrum*

*in V. ad Rom: Tapper. in artic: de peccat: origin: Bellarm. l. 1. c. 1. & l. 6.
c. 6. de amiss. gracie. Photin: Ostorod. in instit. c. 33. Socin. in p[re]lect. c. 4.
p. 10. eund: de Servatore c. 8. p. 3.*

XXIII. *Sicuti autem verbum γεγενημένον, in naturali genera-
tione, rei quæ nasci debet, omnisque facultatis, totalem absentiam
dicit; sic etiam in spirituali generatione nobis cum Nicodemo non
tantum facultatis executionem, verum ipsam facultatem ad spi-
ritualem conversionem etiam remotam abscondit, Ephes. 11, 5. Roman.
VIII, 7. Contra Pontif: Bellarm. l. 6. de lib. arbitr. cap. 11. 12, 15. Cofer: in
Enchirid: p. 211. Photin: Schmal. contra Frantz. disp. 8. Item contra Smig-
glec: in novis monstris cap. 2. Moscor: apud Smigglec. de Baptismo. Licet
autem vox πνεύμα h[ic] absolute absque mentione aquæ ponatur, non
tamen inde sequitur, aquam in priori versu per Spiritum explicari
debere, cum illud vocabulum semel posuisse sufficiat, hocque Script:
S. usitatum sit. Confer Luc. VIII, 51. cum Matb. IX, 23. 25. Contra Ca-
tech: Racov. p. 231. Socin. de baptis: c. 4. p. 48. Moscor. refutat: i. de baptis.
cap. 49.*

XXIV. *Ex oppositione σπριθός & πνευματοῦ judicare licet de
voce πνευματοῦ in posteriore membro, per quam totum spiritua-
lem hominem intelligimus, I. Cor. II, 15. II. Cor. V, 6. Ephes. IV, 24. non
quod homo renatus quoad renovationem perfectè & absolute sit
spiritualis, nullas malas inclinationes sentiat, sed quod illis per Spi-
ritum S. resistat, Gal. V, 17. Rom. VII, 15. seq. Contra Pontif: Concil: Tri-
dent. sess. V. art. V. Bellarm. lib. I. de Baptis. c. 12. 13. Cofer. in Enchir: de
peccato origin. Photin: Socin. defens. disp. de loco VII. ad Rom. Smalc.
cont. Frantz.*

v. 7. *Ostensâ sic mediî initiatorii tām necessitate, quām utili-
tate, jam CHRISTUS impossibilitati à Nicodemo prætentio occurrit,
unde h[ic] ad subsequentia magis quām ad præcedentia verba cum
Cyrillo, Chrysost: & T. eophyl: referimus. Non verò per θευμάτων hu-
jus divini operis sublimitatem & dignitatem elevare, sed admiratio-
nem, fidem de regeneratione nostra propter rationis judicium im-
pedientem, sublatum ire vult. Beza teste in h. l. 4. codices græci lege-
runt ήμας, ac si CHRISTUS seipsum includeret, sed rectius υμας, quia
CHRISTUS ex carnali generatione minimè natus, regeneratione non
indigebat, Luc. 1, 35. Hebr. IV, 17. cap. VII, 26. Contra Durand. in 3. dist.
12. q. 1. Gabrielem.*

XXVI

XXVI. Patres pleriq. tām Graci, quām Latini¹ vocabulum Spiritus de Spiritu S. exponunt: *Maldonat*: de anima quem Conzen refellit. Nos cum *Cyrill*: & *Chrysost*: hom. 25. de vento intelligimus, tūm quia id ab eo, cum quo confertur, debet esse distinctum, tūm quia ex rebus sensibus objectis ignorantiam Nicodemi arguere vult, tūm quoque ex voce πνεύ propriè vento competenti. Θέλω liberum ejus impetum indicat, & Οὐρη apud Authores de sono usurpatur, & rebus inanimatis per μεταφορὰν tribuitur. *Rom. VIII, 19 20. Matth. XXIV, 31. I. Cor. XIV, 7. 8.* Nihil ergo præsidii in hoc loco vel *Calvivian*: de absolute electis, vel *Pontificis* de prædispositis hunc locum explicantibus, relictum est.

v. 8.

XXVII. Scopus similitudinis, in argumentatione à majori ad minus, situs est, ut *Eccles. XI, 5.* Si enim homo, licet rerum physicarum peritus, non potest determinate videre & scire, πόθεν, id est, non ex qua causa prima, quæ voluntas Dei, ut *Danaeus* vult lib. 2. *Phys. Christ.* c. 30. sed ex qua parte loci illius cardinalis incipiat, & in qua opposita parte desistat ventus, & tamen propter auditum ejus sonum, ventum concedere cogitur; multò minus in homine regenito modum regenerationis ratione non comprehendens, ipsam regenerationem negare, sed propter regeniti operationes & verbum divinum, eam credere debet. Ex priori igitur corruptionem etiam notitia rerum naturalium. *Contra Photin.* *Smalc. cont. Frantz.* p. 44. *Socin.* lib. de statu primi hominis pag. 4. colligimus.

XXVIII. Nonnulli Nicodemum ad priorem κοκκυσμὸν recurrere dicunt; alii mitius de eo sentientes putant hoc πῶς non esse incredulitatis, ut v. 5. & *Job. VI, 52.* sed docilitatis, ut *Luc. I, 34.* hinc *Rupertus in b. l.* Nicodemus pulsabat ardore discendi; non obstrebat livore adversandi: & hoc innotescit, ex quæstione absque contrario exemplo allata, & responsione CHRISTI non tām exprobrantis, quām dolentis ignorantiam hujus excellentis Magistri ex addito articulo, de primis doctrinæ cœlestis rudimentis in Prophetarum Scriptis propositis, *Psal LI, 7. Ezech. XI, 19. cap. XXXVI, 25.*

v. 9.

v. 10.

XXIX. Veritatem dictorum CHRISTI plurimum testimonio probat, proin numero plurali utitur, unde alii de Johanne; alii de omnibus Prophetis, & præsertim Apostolis, *Calv. Beza*, alii de omnibus renatis, *Thomas Aquinas*; alii de se solo figuratè, *Brugensis* & *Theophyl*: alii de se propriè & tota Trinitate Christum loqui, & ad persona-

v. 11.

B. 2

rum

tum pluralitatem respectum habere censem, ut *Cyrill*: *Chrysost*: *Rupertus*. Siquidem scire, credere, & loqui, sunt actiones personæ intelligentis, volentis, subsistentis. Contra Photin: *Ostrod.* in *instit.* c. 4. *Smalc.* contra *Frantz.* *disp.* 1. *Goslav.* contra *Keckerman.* *part.* 2. & hæc ultima sententia verissima, quia nullus Prophetarum vel Apostol. modo scit & vident, quo CHRISTUS *Job.* I, 18. *Job.* VIII, 16, 38. hinc convenienter conjungi non possunt, *Job.* V, 37. Quin & ex intentione CHRISTI regenerationis veritas, necessitas, & ad salutem sufficientia sic maximè probatur.

v. 12.

XXX. Hunc versiculum non in παρεύσει, cum *Heinsio* in *Exercit.* citat: in b. l. statuimus, sed singulare argumentum contra indocilatatem Nicodemi & reliquorum Pharisæorum continere putamus. *August.* *Beda*, *Conzen* per ἐπίγεια intelligunt ea, quæ cap. II. de templo solvendo dicuntur. *Chrysost.* & *Cyrill.* de ipsa re substrata spirituali seu regeneratione, unde omnia, quæ in Ecclesia fiunt, ἐπίγεια vocantur. Nos de modo rei tractādæ simili sc: à vēto petito ἐπίγεια explicamus.

v. 13.

XXXI. Varii varias hujus versus cum præcedent: connexiones suppeditant, *Maldon*: *Jacob.* ad portam, *Jansen*. *Beza*, *Marlor*. *Heinsius*, impropriè de spirituali intelligentia interpretantes ad v. 12. referunt. *Chrysost.* & *Theophyl.* propriè quidem, sed ad v. 2. respectum fieri dicunt. *August.* lib. I. de peccatorum meritis, ad principalem quæstionem refert, cui subscribimus, cum propter αντιθεσιν ascensus & descensus, tūm propter explicationem modi hominibus ad ascendendum necessarii, qui consistit in regeneratione, per quam cum CHRISTO capite conjungimur.

XXXII. Non absolute etiam ante Nicodemum viventes à cœlo excluduntur, *Gen.* V, 24. *Job.* VIII, 56. *Psal.* XXXII, 1. *Rom.* IV, 1. Contra *Barrad* T. II. *Harmon.* l. IV. c. 2. sed respectivè, neminem post lapsum propriis viribus eo pertingere, multò minus aliis viam peccatis occlusam aperire potuisse, præter CHRISTUM afferitur. CHRISTUS autem ascendisse hoc loco dicitur, non propter investigationem rerum divinarum, *Matth.* XI, 26. *Job.* I, 18. Contra *Socin.* in explic: loc. *Seirpus* p. 87. *Smalc.* lib. de divin. Christi. nec per ipsam unionem hypostaticam in momento conceptionis factam; contra *Maldon.* sed quando post resurrectionem visibiliter & localiter sublatus, *Act.* I, 9, 10. suam visibilem præsentiam hominibus subtraxit, ut verbum יהוָה indicat *Gen.* XVII, 22. & *XXIV*, 10, 13. & in cœlum non in locum aliquem certum

tum & circumscrip^tum, contra Zwingl: Bezam aliosque, sed super omnes cœlos ascendit, Ephes. IV, 10. iam per plenariam Majestatis diuinæ usurpationem, Marc. XVI, 19. I. Petr. III, 22. Hebr. I, 13. cœlum ipsum Majesticum intrans, Ps. CXLII, 1. Reg. VIII, 30. Contra Erasm. Ab hoc enim, ut descendit, ita etiam ascendit ad illud. Unde tamen non excludimus ὡς illud beatorum, quod nobis sua ascensione iterum acquisivit, ut patet ex scopo CHRISTI, & verbo αὐτέβηκεν, quod præteritum, vel ante homines ad Nicodemum viventes referimus, vel si maximè ad CHRISTUM referendum propter certitudinem & continuum fructus in nos redundantis actum pro futuro positum, Esa. IX, 6. Job. XV, 8. cum August: Beda, Hunnio, Chemnitio dicimus.

XXXIII. Descendit CHRISTUS de cœlo majestico, non quod locali profectione cœlum reliquerit, vel carnem de cœlo attulerit, Act. XIII, 23. Rom. I, 3. Contra Valentinian. Schwenckfeld. Apollinarium, vel quod ē Spiritu S. conceptus fuerit, ut quidam volunt. Sed quod ut aliqui statuunt, vel carnem nostram assumferit, & sic personam hanc, ut DEUM descendisse, non quidem propriè, sed per visibilem assumptæ carnis manifestationem, Gen. XI, 6. 7. cap. XVIII, 21. Job. I, 14. vel potius quod sese exinaniverit, & tunc, ut hominem descendisse dicimus, & hanc posteriorem, præsupposita tamen priori, contextui maximè convenientem arbitramur, & sic ωρα usurpatur Deut. XXVIII, 43. Unum igitur tantum descensum vi phræcos, Job. XIII, 3. c. XVI, 28. statuimus, qui, quo ad verba licet posterior fit, quoad rem tamen, scopum CHRISTI ex descensiⁿ ascensiⁿ probantis, & alias loquendi modum usitatum, ipso ascensiⁿ prior est, Ephes. IV, 9. Contra Photin: Ostrood. in instit. c. 16. Enjed. p. 298. Socin. de DEO Christo c. p. 12. Smalc. de divin. Christi p. II.

XXXIV. Merito autem nos concludimus. Contra Photin. Ostrood. c. XVI. pag. 92. Smalc. contra Frantz. in disp. de Persona CHRISTI Socin. de Divin. Filiū & Spiritus Sancti hunc filium hominis, quia de cœlo descendit ita ut sit ωρ existens (non erat, ut Reza, Erasm. & Photini) volunt, propter ταυτολογίαν inde in his verbis emanantem, nullam in Scripturis nisi per accidens participijs præsentis talem usurpationem, & expressam distinctionem. Apoc. I. v. 8. In cœlo, esse filium verum DEUM, cui per esentiam cœlum diuinæ Majestatis & gloriæ proprium est: Filius hominis vero dicitur propter hujus nominis a Daniele c. VII. v. 13. Messiae attributionē, & veram humanitatem.

gem. Contra Marcionitas, Valentim. Manichaeos, & maximè in statu
humiliationis ipsi competentem hanc appellationem ex Gen. VI. v.4.
Esa. XLII. v.1.

XXXV. Esse nomen totius personæ ab humana natura denomi-
natae ipsi Calvin. concedunt Beza in b.l. Masson. p.2. Anatom. p.18. & 175.
de qua, non per Zwinglij *αλλοιωτιν*, Synecdochen aliorum, verba-
lem communicationem, sed per & propter veram, realem, & perso-
nalem duarum naturarum in CHRISTO unionem, non relativè, sed
verè, & realiter, & ascensus ad genus Majesticum pertinens, &
descensus de cœlo, observata naturarum proprietate, secundum pri-
mum Communicationis Idiomatum genus prædicatur, *I. Cor. H. 8.*
Act. XX, 28. Contra Bellarm. l.3. de Christo cap. IX. Gregor. de Valent. in
defens. disp. contra fundam: ubiuit. Calvin. Beza in resp. ad Colloq.
Mompelg. parte 1. It. in b.l. Pareum in Irenico c. XXVIII. Photin: supr.a
allegat. Ostorod. in instit. c. XVI. p. 93. imò & ipsi carni CHRISTI, si-
ne qua filius hominis nulla ratione dici posset, in statu voluntariæ
exinanitionis quoad *κτησιν*, ipsa in cœlo præsentia & reliqua divina
idem utra verè communicata attribuuntur. Contra Pontif. adductos
& Contzen in b.l. Calvin. Masson. in p.2. Anatom. super b.l. Photin.

v.14. XXXVI. De Typi hujus ex Num. XX v. 4,5. accommodatione
plura. Vid. ap. Tolet. annot. 20. Comment. in b.l. Nobis sufficit, quod per
hunc typum CHRISTUS, nullum in se peccatum habens, Rom. VIII.
v.3. I. Pet II, 22. seq. nos propter peccata infernalis serpentis morsui
obnoxios morte sua in ara crucis liberavit. Gal. III, 13. quæ voce
εἰ ψωθῆνται cum ob adductum typum, tum expressa verba cap. XII.
Joban. 32. non exclusa tamen exaltatione victoriosa, *Act. II, 33.* Pphilip.
II. v. 9. maximè à CHRISTO intenditur. Contra Calvinum: licet
locus *Esa. XI. v. 10.* etiam accommodari possit. Dei verò & rigorem
Justitiæ divinæ, cui ex hypothesi divinæ voluntatis, nemo nisi solus
CHRISTUS, nec alio modo quam per exactissimam redemptionem
satisfacere potuit, & hujus typi impletionem respicit. Contra Du-
mard. 4. sent. dist. 15. Biel. 3. sent. dist. 19. art. 3. Calvin. l. 2. Instit. c. XII.
Photin. Socin. l. 1. de Christo Serv. c. I. Et tract. de Iustif. p.3. Et u. Smalc.
in Catech. c. VIII.

v.15. XXXVII. Ex aspectu serpentis cum notitia, assensu, & fiducia
conjuncto; non propter cultum serpentis religiosum. II. Reg. XVIII,
4. sed propter institutionem & promissionem divinam, cui firmiter
creder-

credentes adhærebant, Israelitæ sanabantur. *Contra Bellarm.* l. 2. de
imag. c. XII. de natura fidei colligimus, quod notitiam assensum, *Job.*
XVII, 3. *Hebr.* XI. v. 3. teste ipso Bellarm. & aliis l. 1. de *Justif.* c. VI. & VII.
ut & fiduciam, de qua §. LV. necessariò in se contineat. *Contra Bel-*
larm. l. 1. de *Justif.* c. VII. Et sicut solus hic aspectus ad corporalem
sanationem, sic sola fides in vers. 16. seq. ad vitam æternam sufficit.
Contra Maldon. in b. l. Quia igitur ob peccatum nos natura filij iræ,
Epb. II, 3. per fidem in CHRISTUM vitam æternam consequimur,
necessariò sequitur, vel DEUM verbo suo contrarium, *Rom.* VI, 23.
vel injustum, *Prov.* XVII, 15. vel CHRISTUM pro nobis sufficientissi-
mè satisfecisse. *Contra Pontif.* & Photin. *Catech.* *Racov.* pag. 247. Osto-
rod. in *Instit.* c. XXXVI. p. 297.

XXXVIII. Ipse CHRISTUS in tertia persona de se loquens, ut
& in v. 13, 14, 15, per particulam αὐτολογικὴν γαρ, connectit hunc
versum cum præcedentibus. *Contra Erasm.* ostendens causam τοῦ
καταργητικὸν, Patris dilectionem, non simulatam, sed veram & vehe-
mentem, ut ex voce ἡτος, ipso subjecto, objecto, & subsequenti ef-
fectu, colligitur, quā omnia opera nostra excluduntur, *Eph.* II. v. 8.
Rom. XI, 6. *Contra Pontif.* & gratuitus DEI affectus, cum effectu ta-
men conjunctus, ab æterno per ηγάπην intelligitur, I. *Job.* IV, 10, 19.
qui se ad omnes homines, qui propter corruptionem mundus vo-
cantur, I. *Job.* V, 19. extendit: κόσμος enim εἰδικός sumptus in Scri-
ptura Sacra nunquam pro electis sed pro solis impiis, *Joban.* XVII. v.
9. οὐνικῶς autem tampro piis quam impiis ut h. l. occurrit. Alias enim
inepta foret hujus versus resolutio, qui potestate duo in se continet
v. 18. I. *Job.* II, 2. & ex vocatione *Mattb.* XXVIII, 19. constat. *Contra*
Bezam p. 2. resp. ad *Colloq.* *Mompelg.* p. 212. *Masson.* p. 1. *Anatom.* p. 330.
Zanch. in *miscell.* p. 302.

v. 16.

XXXIX. Filius hic, est naturalis summi Dei Patris Filius, quem
vera essentiali, licet non physica, sed hyperphysica generatione, ab
æterno è substantia sua æterna, modo incomprehensibili genuit,
Psal. II, 7. *Hebr.* I, 5. ac propterea dicitur υἱὸς αὐτῷ μενογενῆς, & qui-
dem antequam daretur sc. in carnem. ἴδιος *Rom.* VIII, v. 32. non πρω-
τοτοκός sed πρωτότοκος, *Col.* I, 15. *Contra Socin.* *contra Bellarm.* &
Wickum. & in lib. *Quod Regni Polon.* &c. Hunc filium dedit nobis pa-
ter propter nos & nostram salutem (*Concil. Nicen.* ex *Esa.* IX, 6. *Gal.*
IV, 4. ut omnes in eum credentes vitam æternam, à qua per pecca-
tum

tom essent alienati, acciperent. Contra Pelagian. Scholast. *Alexand.*
ab Ales Albert. Magnum. Scotum. Andr. Osiantr. Photin. Catech. Racov. p. 223. Ostorod. in *Instit. c. XXXVII. §. 3, 4. cap. XL. §. 8. Socin. lib.*
i. de Servat. c. IV. § V.

XL. Decretum ergò de salvandis per CHRISTUM hominibus non est absolutum, licet sit ex dilectione gratuita DEI, iea respicit ad CHRISTUM fide apprehendendum. Contra Bellarm. l. 2. de grat.
cap. IX. XVI. Calvin. l. 3. instit. c. XXI. dist. 4. Piscat. in dis. de pred.
dest. thes. 80. Fides hæc verò non est qualitas quædam insula à charitate, spe informata, quæ ipsi dilectioni gratuitæ in hoc actu opposita foret, sed medium Justitiam à CHRISTO nobis partam recipiens & apprehendens, dum illa nobis ita imputatur, Rom. IV. v. 5. seq. ut non pereamus in inferno ex הָבֵן verbo à Syro usurpato & ita adhibito, Prov. XV. n. c. XXVII. 20. sed vitam æternam habeamus, ubi Atab. vox לְבָנָה in speciali significatione non tantum rei consecutionem, sed & modum ejus instrumentalem exprimit. Contra Pontif. Bellarm. l. 2.
de justif. c. II, IV, X. Stapleton. in Antidotis Apostol. Coster. in Enchirid. p. 154. 261. Photin. Catech. Racov. p. 271. Ostorod in instit. c. XXXVI. p. 302. § 303. Hac fide igitur instructus quivis sub universaliter termino Syncategorematico, Omnis comprehensus, de salute sua certissimus esse potest. Contra Pontificios ferè omnes & Adam Conzen in b. l.

v. 17. XLI. CHRISTUS hunc suum adventum, quem Nonnus περιγράφει ab ultimo adventu distinguit, I. Thessal. IV. v. 15. ut adventum gratiæ & salutis omnibus proponit, Esa. LX. v. 1. seq. Luc. II. v. 10. quo non ut Moses ex sententia legis, strictum jus persecutur, & omnes condemnat, ut saepius vox κρίνει usurpatur, sed incarnatione, morte, passione, & per eam satisfactione ad salvandum omnes venit, licet ex accidenti propter hominum obstinatam malitiam, Job. IX. 39. etiam in judicium condemnationis se venisse dicatur. Hujus adventus, & beneficiorum per CHRISTUM nobis partorum, participes fieri possunt omnes, per fidem ut medium à DEO, in verbo suo ordinatum, quod qui non rejicerit, non veniet in Judicium, non quidem generale approbationis reprobationisve, ut Gregorius Magnus vocat, & II. Corinth. V. v. 10. describitur, sed speciale æternæ condemnationis, Matth. XXV. v. 41; qui autem rejicerit jam judicatus dicitur à CHRISTO, non secundum manifestam finalis damnatorię sententię promulgationem, & publicationem, in judi-

cio

eo tandem extremo futuram, sed propter Judicij æterni infallibilem certitudinem, ex ipso immoto DEI decreto juxta præscientiam ortam, quam Lex in hac vita ob implendi impossibilitatem, *Act. XV. v. 10.* ipsi annunciat, *Deut. XXVII. v. 26.* & à CHRISTO demum in altero adventu propter incredulitatem exspectanda erit, *II. Thes. I. v. 8.* *Job. XII. v. 48.* Contra Epicureos. Ex quo luce meridiana clarius apparet mundum vel omnes homines in mundo viventes, in duas partes credentium & incredulorum dividi. Contra Komedont. lib. 2. de redempt. generis humani.

XLII. His autem incredulis, nisi & hic Filius ipsorum salutis gratia à misericorde D EO datus fuisset, ut in ipsum crederent, non posset judicium æternæ damnationis annunciar: siquidem particula ὃν hujus damnationis rationem indicat, quæ apud illos qui simpliciter in CHRISTUM credere non potuerunt, immo nec debuerunt, cum ad illos CHRISTUS non pertineat, locum non habet, nec etiam longam inquisitionem in extremo Judicio requiret, sed statim præstò erit ὅλην πειτεύξεν: incredulitas enim teste Fero in h. l. radix est damnationis. Contra Calvin. *Bezam in antithes. Collq. Mompelg.* pag. 421. *Martyr. in cap. I. ad Rom.* Nemini ergò salutem æternam adscribere possumus ex ipsis CHRISTI verbis, nisi qui vera fide in nomen Unigeniti filij Dei, sine quo non est salus, *Act. IV. 12.* crediderit, hoc est, talem, ut persona & officium ejus in promissione Evangelij nobis offertur, cognoverit, *I. Job. V. 10.* Contra Pontif. *Andrad. in defens. Concil. Trident. l. 3. p. 292.* *Maldon: in cap. XI. Matth. v. 22.* Calvin: *Zwing. in exposit. fidei p. 559.* Masson. *parte 3. Anatom. c. 25.* Photin: *Cateches. Racov* p. 25. Socin. *in prälect. c. 2. p. 7.*

XLIII. Judicium sumitur per metonymiam effecti pro causa hujus Judicii & damnationis, ut *Job. XVII. 3.* *Rom. VII. 7.* quæ non in Deo sed in homine est: Siquidem Filius Dei lux illa vera, *Job. I. 9.* non participativè, sed essentialiter, *Hebr. I. 9.* & effectivè omnis lucis spiritualis fons, spiritualiter ad illuminandum omnes homines venit in mundum, *v. 20.* Lux enim sine illuminatione tanquam effectu necessariò non est, licet ab extrinseco impedita, non omnia illuminet: Effectus igitur hic maximè divinus causam divinam Deitatem CHRISTI arguit. *Cont. Photin. §. 34.* Nemo autem merito suo obtinuit, nemo suā potestate attulit, vel diligentia hanc lucem invenit, dicit Chrysost. *hom. 27.* sed spontè venit hæc lux, nimirum per lucem Evangelii statim pro-

v. 19.

C

topla-

toplastorum nostrorum tempore, *Gen. III, 15. Heb. XI, 45.* Noachi *II. Pet. II, 5.* Et tandem N.T. tempore, ubi CHRISTUS lux illa ex Maria virgine natus, *Gal. IV, 4.* non tantum ipse prædicavit, verum doctrinam Evangelii sui ab Apostolis per totum orbem annunciari curavit, *Matth. XXVIII, 29. Marc. XVI, 20. Rom. X, 18.* Contra *Calvin lib. 3 Instit. c. 21. Bezam p. 2. respons ad Colloq. Mompelg. Zanch. de attrib. DEI lib. 5 c. 2.* Photin: *Smalc. disp. 4. cont. Frantz. p. 93. seq. & cap. 7. de divinit. Christi. Ostorod. in instit. c. 5. & c. 21.*

XLIV. Infideles tamen, exponentibus ita *Ambros. Cyrillo, Chrysost.* **Contra Hilar.** tenebras (quo nomine omnis conatus in irregenito comprehenditur, *Eph. IV, 18. c. V, 8.* ignorantia DEI & veritatis, traditiones humanæ, & Justitiæ propriæ persuasio) potius quam ipsam claram Evangelii lucem, propter perspicuè loquentis potentiam & voluntatem nos illuminantem, *II. Pet. I, 19. Contra Pontif.* dilexerunt, ubi μᾶλλον, misis *Toleti* & *Bezae* in b.l. ut insufficientibus explicat onibus, non comparativum, sed correctivum & oppositivum dicimus, *Job. XII, 43. Confer. Job. V, 44. Act. IV, 19. Heb. XI, 25.* Et hujus perversæ dilectionis causa sunt opera mala, ceu mali fructus hominum in ipsa radice Adamo corruptorum: omnia enim quæ absque luce doctrinæ CHRISTI fiunt, mala sunt in oculis DEI, etiamsi cum optimâ intentione fiant. **Contra Pontif.** *Bellar. de Pontif. Rom. c. 15. Baltas: Hagerum.* vid. *Excellent: Dr. Hulsemann. in Man. A. C. p. 137.* Eorum vero opera, qui lucem magis quam tenebras dilexerunt, non absolute, sed respectivè ad affectata mala opera, & propter cognitam eorum malitiam, & post receptam lucem bona dici queunt.

v. 20. **v. 21.** **XLV.** Exprimit jam omnium impiorum ingenium, qui lucem non tantum non fugiunt, sed & odio habent, *I. Thess. V, 7.* ad illam accedere non cupientes, ne illius splendore opera ipsorum mala apparet. **Contra** vero ὁ ποιῶν τὴν αἱρέσειν, quod *August.* de agnitione peccati intelligit: nos autem ex oppositione phraseos Φαῦλα περίσσου de actione verorum operum interpretamur, quæ non ex irregenitratione, lege naturæ & Mosis fiunt. **Cont:** *Apol. Armin* p. 121. externe ipsi legi tantum conformia, sed in ipsa veritate, novis & veris interioribus motibus à Spiritu S. accensis consistentia, & ab omnibus tenebris remotissima, ab homine regenito producuntur, *I. Job. I, 6.* quæ & quia ex regeneratione fidem presupponunt, ejus causa dici nequit. **Cont:** *Socin: de Servat.* p. 4. c. 12. Επεχεται enim ως τῷ Φως, renovationis incre-

incrementum', *I Cor. IV, 16*, innuit, quo ipsi regeniti ulro Christum
ejusque doctrinam imperse amant, & secundum illam sua opera ma-
nifestari cupiunt, siquidem in DEO efficienter, *Psal. LI, II. Philpp. II,*
13. directive *Eph. II, 19.* objectivè & finaliter facta sunt. *Matth. V, 16.*

XLVI. Post habitum cum Nicodemo colloquium Christus more
solito ex actis festivitatibus, ex urbe metropoli Hierosolyma, partim
in tribu Benjamin, partim Juda sita, *Jos. XVII, 28. cap. XV, 8. 63.* una
cum discipulis suis in Judæam terram, seu vicinam regionem tribui
Juda assignatam, versus meridiem à Jerusalem tendentem, venit.
Contra Bedam, ibiq; διέτειβε mora diuturniori nempe per sex mē-
ses, *Joh. IV, 35.* Conversatus baptizabat non quidem αὐτούς, sed εὑμέ-
ως, *Joh. IV, 2.* *Contra Brugers. in b. I. & Maldon.*

v. 22.

v. 23.

v. 24.

v. 25.

XLVII. Eodem tempore ipse Johannes ἐν βαπτίσων continuò ba-
ptizavit, ne quis suum baptismum, quem intento quasi digito ut me-
dium regenerationis Christus Nicodemo in v. 5. monstraverat, à ba-
ptismo discipulorū Christi specie & efficacia diversum putaret. Con-
tra Pontif. Ferum & Maldon: Bellarm. l. i. de baptism. c. 19. Barrad. in Conc.
Ezang. p. 404. Concil. Trident. de baptis. can. 1. scđ 7. Photin. Socin. de ba-
ptis. c. 6. scđ 71. Baptizavit Johannes in Aenom, ex Hebræo יְהוָה fons, ut
Jos. XV, 32. multum n. ibi aquæ erat, quæ non juxta Damascum. *Ezech.*
XLVII, 17. sed Salim sita fuit in finibus Galileæ. Aliam igitur aquam
& Johannes & Christus in Judæa ad baptismum præter Jordanem ad-
hibere voluerunt, ne alia aqua aliis sanctior videri posset: quæ omnia
per totum ferè annum post Christum à Johanne baptizatum facta
sunt, priusquam Johannes in carcerem conjiceretur.

XLVIII. Ortam disputationem Johan: verbo leviori ζητησών, sim-
plici pro composito, *Act. VI, 9. c. IX, 29.* appellat, quam Nonnus per εργα
interpretatur, cum ipsa intentio, aliquid gravius fuisse, testetur: hæc
à discipulis Johannis καὶ τῶν μαθητῶν, ex inconsiderato zelo pro Au-
thoritate Magistri cum pluribus Judæis, ut pleraq; græca exemplaria
habent, quæ sequitur Arabs, pharisaicæ doctrinæ addictis, inita fuit
τελεταρισμοῖς, quo vocabulo præcipue Mosaicæ purgationes, quibus
contra leges leviticas contractas contaminationes purgare fas erat,
Exod. XXIX, 37. Luc. V, 14. significabantur; postea ad peccata, coram
Deo expianda, tanquam ex opere operato adhibebantur, *Luc. XI, 8. 39.*
Johannitæ ergo à Magistro suo contrarium edocti, baptismum Magi-
stri ipsis Mosaicis purgationibus efficaciorem & digniorem clama-
bant:

C 2

bant: cui Judæi aitute Authoritatem Christi opposuerunt, & ex ea baptismum Christi baptismō Johannis præstantiorem esse collegērunt. **v.26.** Contra *Mald.* unde commoti discipuli Johannis ipsum accedunt, ad dignitatem apud omnes conservandam Rabbi vocantes; Christum verò ut inferiorem ὄντα tantum nude appellantes ingratitudinis accusant, quod ejus Authoritatem, à quo tam publicum & honorificum testimonium accepisset, suo baptismō per discipulos perfecto diminuere velit.

v.27. XLIX. οὐ δύναται ἀρθρωπος λαμβάνειν *Cyrill.* *August.* *Maldon.* Jo-hannem ad sui ipfius officium, ejusq; successum respicere dicunt. *Chrysost.* *Theophyl.* ad Christi officium; nos utrumq; optime stare posse putamus, propter collationem, quam in toto hoc textu inter se & Christum instituit: Vocabulo n. αὐθρώπῳ includit & se & Christum, qui verus homo erat, licet male illi nudum hominem esse putarent, & ostendere vult, nec se majus aliquid sibi jure tribuere posse, quam sibi à Deo datum sit, nec Christum ut hominem Ιησοῦς צְבָאֹת ex voluntate animæ suæ, ut Syrus addit, non tantum in genere aliquid boni accipere, sed nec legitimam vocationem, ut *Heb. V, 4.* λαμβάνειν sumitur, multo minus illius vocationis felicem & constantem successum habere posse. Contra *Anabapt.* *Socin.* *Catech.* *Racov.* de Eccles. II. p. 344. *Socin.* in tract. de Eccl. p. 14, 16. Osterod. in instit. c. XLII. nisi à Deo vocatus, & vocationis felix successus simul ab eodem concessus fuerit, qui cum in hoc loco ad baptismum applicetur, & Christus per discipulos ipsum peregerit, quis de Christi & eorum legitima vocatione dubitaret? v. 22, 23, 28. Contra Photin. *Schmaltz.* contra Frantz fol. 309. vid. §. XVIII. Quomodo autem Christo datum sit patet ex v. 34. Tantum igitur abest, ut Johannes Christo hoc invidere possit, ut multo magis discipuli in conscientia convicti cogantur fateri, ipsiq; testimonium perhibere, quod dixerit se non Christum & Melsiam esse, sed tantum illius, ut veri Regis præcursum viam illi præparantem, *Job. I, 20. seq.*

v.29. L. Sponsa est ipsa Ecclesia uti communissime in Scripturis & præfertim in Canto Canticorum vocatur, quæ licet propter peccatorum sordes fuerit nigerrima, *Cant. I, 6.* placuit tamen Christo illam sibi adjungere, hinc nobis similis factus absq; peccato, *Hebr. II, 17.* illam lavacro aquæ in verbo mundavit, *Eph. V, 26.* & cum ea sponsalia celebravit, *Of. II, 19.* & propter hoc Christus dicitur Sponsus, qui in secundo

do adveratu nuptias cum gloria confirmatur est, *Apost. XIX, 9.* Ob quod
beneficia Sponsæ præstata, hunc solum Sponsum amare, & ad illum
unicè venire debet, ne fidem datam violare videatur; Johannes au-
tem, & reliqui verbi ministri, nō dicuntur servi, sed amici hujus Spon-
si, quia ita Christo ministrant, ut simul Sponsi finem nōrint, & propter
eius honorem, gaudium percipiant, *Job. XV, 15.* Horum officium est
animum Sponsæ non à Sponso abalienare, sed conciliare, non per
adulterium sibi copulare, sed castam Sponso exhibere, *II. Cor. XI, 2.*

L I. Porrò utitur Christus quoq; suis ministris ad hoc, ut stent, quod
Heinsius in Arist. p. 358. ad vers. hunc 29. ex more Judæorum de iis expli-
cat, qui ad velamen sub quo Sponsus cum Sponsa colloquebatur, &
ab iis Chuppa dicitur, stabant, Sponsiq; inde iterū egredientis vocem
audientes, maximo gaudio exultabant: nos simpliciter, pro Sponso
in rebus necessariis peragendis ministrare sumimus, *Deut X, 8. I. Sam.*
XVI, 22. ita ut nihil aliud efficiant, nisi quod à Sponso Christo efficien-
dum audiant. *Contra Pontif. eorumq; ἐθελοθρησκείαν. XLIV.* & ob vo-
cem Sponsi amoris & solatij plenam ad ipsam Sponfam Ecclesiam pro-
latam, gaudio gaudeant χαρᾷ χαιρώσ: quod summum gaudium indi-
cat: Cum igitur jam Johannes suo ministerio viam parasset, & ex af-
fluxu omnium hominum ad Christum Sponsum, testimonij sui offi-
cium se feliciter obiisse, suaq; missionis finem consecutum esse col-
ligere luculenter posset, suum tantum intimis votis & summo animi
desiderio exoptatum gaudium perfectum jam & repletum dicit.

L II. Εκεῖνον δεῖ αὐξάνειν; scilicet ex decreto Patris pro hominum
salute necesse est, ut jam Dominus ipse seu Sponsus Authoritatem
majorem accipiat, Johannis autem tanquam ministri authoritas vi-
lescat & minor fiat. Omisis n. Patrum quamplurimis ad hunc locum
allegoricis explicationibus, crescendi verbum, ut & ipsa Scriptura,
Gen. XXVI, 13. de gloria & frequentia accipimus; non quidem quod
Christus in se major fieret, sicut nec Johannes in se minor, qui enim
fuit, mansit, sed tantum quoad homines extrinsecè aliquod incre-
mentum authoritatis ipsi accederet. *Contra Smalc. in refut. Smigl. ec. de*
errorib. nov. Arrianorum c. III. p. 192.

L III. Phrases hæ ὁ ἀνθετεὶ ἐχομένος & ὁ ἐκ τοῦ ἀρχαὶ ἐρχόμενος non
de loco, sicut angeli de cœlo venire & descendere dicuntur, intelli-
genda, sed de origine & conditione, ut patet ex ἀνθέσει. Siquidem
annotante *Cyrillo Alexandrino* defensum esse, in Script: significat ex

Deo esse, *Jac. I, 17.* non quidem semper eodem modo: Christus enim est ex substantia Dei Patris aeterna ab aeterno genitus *§. XLIX.* deinde enim noster venit, *Gal. IV, 4.* & tamen propter perfidae ubitatem est ἐπάνω πάντων super omnia, *Rom. IX, 5.* & cœlestis, *I. Cor. XV, 47* ac proinde etiam super omnes doctores, ut nemo cum ipso comparari queat: Omnes alij enim teste Johanne de terra vel substantia humana, terrena, depravata, & corrupta sunt, *I. Cor. XV, 48, 49* & *so. Jac. III, 15.* ac proin terreni & talem depravationem in omnibus rebus sentiunt. Effectus autem, quia per se nunquam excedit virtutem suæ causæ, igitur omnes homines etiam sanctissimi ut Johannes, si ex se loquuntur terrena loquuntur presupposita causa, depravatione, quam etiam in se sentiunt. *Rom. VII, 5 cap. VIII. Contra Pontif. & Ptolem. v. VI.* Quod autem Johannes non de terra locutus est, illud non ex se quatenus ex se, sed à Spiritu S. habuit quo ab utero materno plenus fuit, *Luc. I. juxta Apostolum, II. Cor. III, 5.*

¶. 32. LIV. Quia antem Christus origine & conditione cœlestis est, & super omnes, igitur ipse per se & ex se omnia habet quæ docet, non ex aliena revelatione, vel ex lege, & testimonio, sed ipse vidit & audivit, quod præter veram certissimam notitiam in Christo: nos certos reddit, ipsum Consilio SS. Trinitatis ab aeterno interfuisse, omniumq; arcanorum non Conscium tantum, sed & Anthorem cum Patre & Spiritu extitisse, *v. ii. Job. V, 19.* doctrinamq; suam ex sinu Patris protulisse, *Job. I, 18.* quod de nullo homine dici potest. *II. Cor. XII, 4.* dicit Apostolus qui in cœlo non tamen in sinu patris fuerat, se audivisse ibi verba αἴρητα: propterea concludit Johannes, meritò omnes Christum audire debuisse; sed contrarium evenit, neminem scilicet ipsius testimonium accepisse, quod August. & Beda simpliciter de reprobis intelligunt, *Origenes* prædicatum, recipere scilicet, impropriè pro illius vim & efficaciam sentire explicat; Chrysost: verò comparative sumit propter paucitatem illorum, qui acceperunt, ut ne quidem cum rejicientibus comparari possint, *Philip. II, 21. Jer. XXXI, 34. Job. XXI, 25.* cui subscribimus.

¶. 33. LV. ὁ λαζῶν αὐτὸς τὸ μαρτυρίου nihil aliud significat quam vera fide in Christum ejusq; doctrinæ Evangelicæ credere, ut *I. Job. V, 10.* Syrus habet verbum קְבָל sciétiam divinitus traditam, ut divinam recipere, quo declaratur fidem verè & propriè dici posse instrumentum quo quis beneficia Christi recipit. Contra *Apolog. Armin. p. 112.* & per fidem

fidem illam quasi sigillum impressum ἐσφράγισεν notitiam suam firmiter obsignat: siquidem de quibus certi sumus, ea obsignamus, & in obsignatis facilem acquiescimus, unde *Syrus* σύρης quod *Esth.* VIII, 8. sumitur pro eo, quod obsignum annulo Regis non possit refringi, *Cant.* VIII, 6. Et haec natura & ingenium fidei salvificæ, ut, quando Deus per Spiritum S. fidem accendit, mentes hominum ab una parte Spiritu S. verbo & Sacramentis obsignat & confirmat, *II. Cor.* I, 22. *Ephes.* I, 13. ab altera parte homo, propter internam Spiritus S. per verbum & Sacraenta obsignationem, fide obsignet Deum esse veracem, *I. Job.* V, 10. Cont: *Maldon.* in *b.l.* hinc fides dicitur πληροφορία, *Rom.* IV, 21. πεποίθησις, *Rom.* VIII, 38. παρρησία, *Hebr.* III, 6. Contra Pontif: *Bellar.* lib. I. de *Justif.* c. 4. *Cöster.* in *Enchirid.* p. 189. *Photin.* *Socin* part. 4. *de Servat.* c. II.

LVI. ὅπιοθεὸς αληθής θεός. Per DEUM intelligere hīc totam Trinitatem, non est contra Analogiam fidei maximē tamen cum *Cyrillo* ipsum Christum hīc ab Evangelista, ipiusq; ut veri Dei, qui omnia vidit & audivit in sinu Patris, veracitatem intendi putamus, & firmiter ex hoc loco probari posse, quia tanquam proprium & singulare de Christo dicitur, ita ut sicut alia eodem modo ipsi cum nullo Prophetarum communia fuerunt, ita nec hoc, quod tamen fieret, si non de Christo haec vox θεὸς personaliter sumatur, siquidem fideles sua fide obsignant, omnia illa, quæ à Prophetis audiunt, esse à Deo veraci. *Contra Adam:* *Conzen.*

LVII. Discrimen hujus missionis Christi à Prophetarum aliorumq; Apostolorum missione, *August: tract.* 14. desumit ex subsequentibus verbis. *Theophyl.* ex ipsa voce missionis, quæ quia singularis est, siquidem non ex uno loco in aliud mittitur, sed à Patre ab æterno ipso consubstantialis & æqualis proficiscens, *Job.* VIII, 42. mittitur ut nascatur, alii nascuntur ut mittantur; igitur & prædicatio illa singularis est, qua solus inter omnes alios Prophetas ut Deus, non mediante visione, vel alio medio Prophetis usitato, sed immediate ab ipso Deo Patre per æternam generationem accepta Dei verba loquitur, *Heb.* I, 1. quæ jam propter essentiæ unitatem, ipsa verba Christi sunt, ut sic quicquid loquitur, semper proprium verbum Dei loquazur, *Job.* V, 19. *c. p. XIII,* 18. 11. Ea autem ratione Prophetæ nunquam verbum Dei locuti sunt, sed Spiritus S. potius in ipsis loquitur, *II. Sam.* XXII, 2. nec perpetuo verbum Dei, sed interdum suum ex proprio Spiritu verbum locuti sunt, *II. Sam.* VII, 4. *I. Sam.* XVI, 7. v. 34.

LVIII.

LVIII. οὐ γάρ ἄπειπεν &c. Hæc verba de solo Christo intelligenda esse ex toto contextu patet, in quibus comparatio cum aliis Doctoribus s. 30. accepta abhuc continuatur. Contra *Tolet.* in *b.l.* *Socin.* in *truct.* de *DEO & Christo.* Præsens autem διδωσιν vel pro præterito sumitur, vel dicit cōtinuum actum, ubi ab ipso conceptionis & unionis personalis momento. Contra *Smalc.* cont. *Smiglec.* de *error.* *Arrianor.* p. 194. 234. DEUS Pater s. Tota Trinitas, non secundum divinam, A.D. XVII, 25. sed secundum humanam naturam, quia in tempore factum, *Dan.* IX, 24. dedit Spiritum S. CHRISTO, *Coll.* I, 19. c. II, 9. ejusq; dona, *Esa.* XI, 2. & ὅπερ μέτοπες, cum omni redundantia, ut loquitur *Tertullianus*: non à termino à quo qui dat, sed ad quem cui dedit, s. 35. ut merito hæc dona, quia à donis, Christi membris concessis, *T.r.* III, 6. *Rom.* XII, 3. cap. VIII, 23. non tantum gradibus, sed etiam specie distinguuntur, *P/lat.* XLV, 8. *Hebr.* I, 9. increata, infinita, & immensa, dici debeant, quæ de toto Christo in hoc loco quatenus est verus Deus & homo, 6. 31. 32. 33. 34. seq. prædicantur, ratione sc. officii, observata tamen naturæ, cui in tempore aliquid dari potuit proprietate. Contra Pontif: *Adam Conzen* in *b.l.* *Calvin.* *Bezam* in *Cokoq.* *Mompel.* *Martin.* in *incis.* p. 23. *Muscul.* 47. fin.

v. 35. LIX. Versum hunc plurimi, licet non eodem modo, ad præcedentia referunt. *August.* & *Chrysost.* dicunt, Spiritus S. dationem discrimen facere inter missionem Filii dilecti ex præcedent: & servi, missi. *Theophyl.* Johannem prius de Christo, ut Deo jam ut homine loqui putat. *Maldon.* rationem insinuari autumat, quare non ad mensuram Spiritum acceperit. Nos ad subsequentia pertinere existimamus, si quidem Johannes causam hic presupponit, quare per fidem in Filium vitam æternam consequamur. Et particulam ηγή non causalem, sed εξηγηλικήν esse asserimus, pro, sed etiam, licet respectu nostri quædam causa insinuetur, quia in ipso solo, non in nobis acquiescit, *Mattb.* III, 17. Unde non simpliciter per æternam generationem cum *August.* *Cyrillo,* *Chrysost.* neque simpliciter cum aliis de sola humana natura, cui per unionis gratiam omnia data sunt, *Mattb.* XXVIII, 18. *P/lat.* VIII, 8. *Hebr.* II, 8. sed de toto Christo Mediatore, modo in præcedenti thesi explicato, hanc Patris dationem intelligimus, ubi Christi potestati omnia totum genus humanum deperditum, *Job.* XVII, 2. ad salutem omnium, ad universæ Ecclesiae ædificationem, gubernationē, & defensionem, necessaria commissa sunt, *Job.* XIII, 3. Contra *Smalc.* in *refut.* *Smiglec.* de *error.* nov. *Arrian.* p. 191. ita ut per ipsius manum omnia nobis hominibus dederit, 6. 36. & *Job.* I, 16. Contra *Maldon.* in *b.l.* & reliquos Pontif. Sanctorum opera adjungentes.

v. 36. LX. Fides ut medium recipiens omnia illa, quæ Pater per manum Christi nobis dat, efficit, ut vitam æternam jam habere dicamur, non quidem manifestam, sed absconditam, *Gal.* III, 4. non in re sed in spe, *Rom.* VIII, 24. quæ tamen spes ita certissima, & in fidem Jesu Christi fundata est, ut eodem modo non requirat opera ad illam re ipsa consequendam, *Rem.* IX, 30, 32. *Gal.* III, 2. II. 14. Contra *Maldon.* Απειθῶν τῷ ψῷ, *Syrus* verbis valde significantibus reddidit: לְבָרָא מִתְפִּיס, qui non acquiescit filio. Cont: *Adam.* *Contz.* in *b.l.* & sic non tantum fides historica, sed maxime fiducialis in Christum requiritur, ut in illo unice acquiescamus. Vera a. lectio vocis μένει est non μενεῖ. Cont. *Bezam.* Non n. solum præsentia iræ divinae, in quam propter peccatum Originale & actuale jam incidimus, iuxta *August.* sed simul iuxta *Chrysost.* ejus præsentia actus continuus & quasi semper præsentissimus ex æterno Reprobationis decreto sine fine properet contemptum Evangelii Christi, cum præsertim ἐπ' αὐτὸν addatur, indigitatur,

Coll. dictim H 192, 26